

EEN GORDIAANSCH KNOOP.

ALLERMERKWAARDIGST is het, en het moet stellig reeds menigen conchyoloog zijn opgevallen, menigen jeugdigen schelpenverzamelaar wanhopig hebben gemaakt, hoezeer er in de literatuur gesold is met twee onzer algemeenste molluskensoorten, nl. met de beide levendbarende moerashorenslakken, *Paludina contecta* en *vivipara*. Dat eene plant of diersoort meerdere namen draagt, of dat men eeuwenlang twee verschillende exotische species met één en denzelfden naam betitelt, kan men zich lichtelijk begrijpen en het zal dan ook geen verwondering behoeven te baren, dat er in de werken over systematiek op vele plaatsen eene grenzeloze verwarring in de namen en indeelingen heerscht. Onbegrijpelijk is het echter, dat zoo iets nog tot op den huidige dag plaats kan hebben tenopzichte van twee groote slakken-species, die niet alleen zeer duidelijk reeds op een afstand van elkander te onderscheiden zijn, maar bovendien op de meeste plaatsen van haar verspreidingsgebied in menigte naast elkander voorkomen, en dat nog wel in het werelddeel, waar van 't begin af aan het Systema naturae in elkander werd gezet.

Als oorzaken, waardoor zulk eene wanhopige verwarring ontstaat, zou men kunnen opgeven, in de eerste plaats, dat de schrijvers der »Natuurlijke Historie« zich dikwijls bij lange na niet in voldoende mate voorzien van eene ruime hoeveelheid materiaal van de te beschrijven species. Men beschrijft soms eene species naar enkele ongelukkige exemplaren, hetgeen in de meeste gevallen zoo al niet onmogelijk, dan toch stellig half werk is. In de tweede plaats wordt dikwijls over 't hoofd gezien, dat eene beschrijving zonder bijgevoegde teekening of schets veelal ten eenenmale onbruikbaar is.

Voorts ziet men herhaaldelijk, dat door verschillende schrijvers stukken van elkander, en dan nog wel onnauwkeurig, worden overgenomen, en ten slotte is stellig de grootste fout, dat feiten worden neergeschreven, die niet door eigen waarneming en eigen grondige studie zijn geconstateerd. Dat ook ongunstig gekozen namen aanleiding tot vergissingen geven behoeft zeker evenmin nadere explicatie als het feit, dat het in vele gevallen onmogelijk is, direct doeltreffende namen te geven.

Maar hoe 't ook zij, het is de treurige waarheid, dat ook onze conchyologie in een hoekje zit, waar reeds vele slagen zijn gevallen, en het ware wenschelijk, dat zij in eene nieuw uit te geven Natuurlijke Historie van Nederland eens terdege werd onder handen genomen. Hiertoef zou evenwel niet slechts de samenwerking van velen, maar ook eene

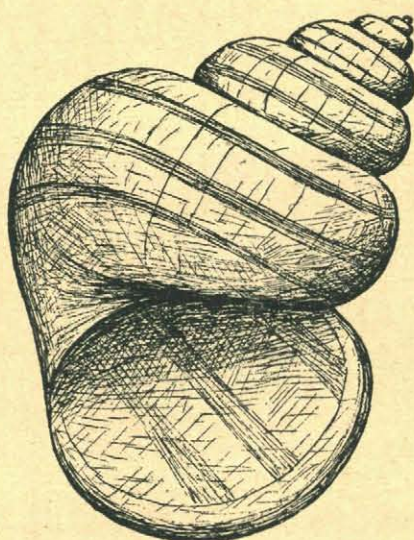

Fig. 1. *Paludina contecta* (Moquin-tandon),
pl.m. 3 X vergroot.

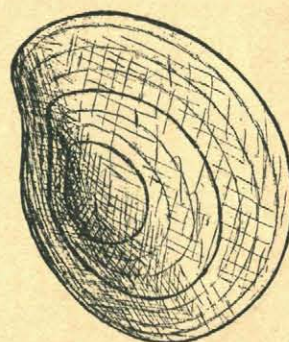

Fig. 1a. Operculum (vergroot)
van *P. contecta*.

uitgebreide Nederlandsche collectie noodig zijn, en ik geloof, ik vrees, te moeten constateeren, dat beide in ons land ontbreken.

In West Europa komen dus vóór twee species van het genus *Paludina*, nl. *contacta* en *vivipara*, die herhaaldelijk met elkander verwisseld zijn geworden, en in de hoop, beide soorten nu eens voor goed van elkaar te scheiden, heb ik daartoe de hier bijgaande afbeeldingen, gedeeltelijk 2 à 3 × lineair vergroot, gedeeltelijk in de natuurlijke afmetingen, vervaardigd.

Ook hier zijn om te beginnen, de namen ondoelmatig. Beide soorten toch zijn ovovivipaar. Wat de bedoeling was van den naam »*contacta*«, is mij niet duidelijk. Immers »overdekt«, »verborgen« kan beteekenen, dat 't dier zich achter een bedekkend sluitdeksel, een operculum, verbergt. In dat geval geldt het van beide species. Ook kan er de bedoeling aan ten grondslag

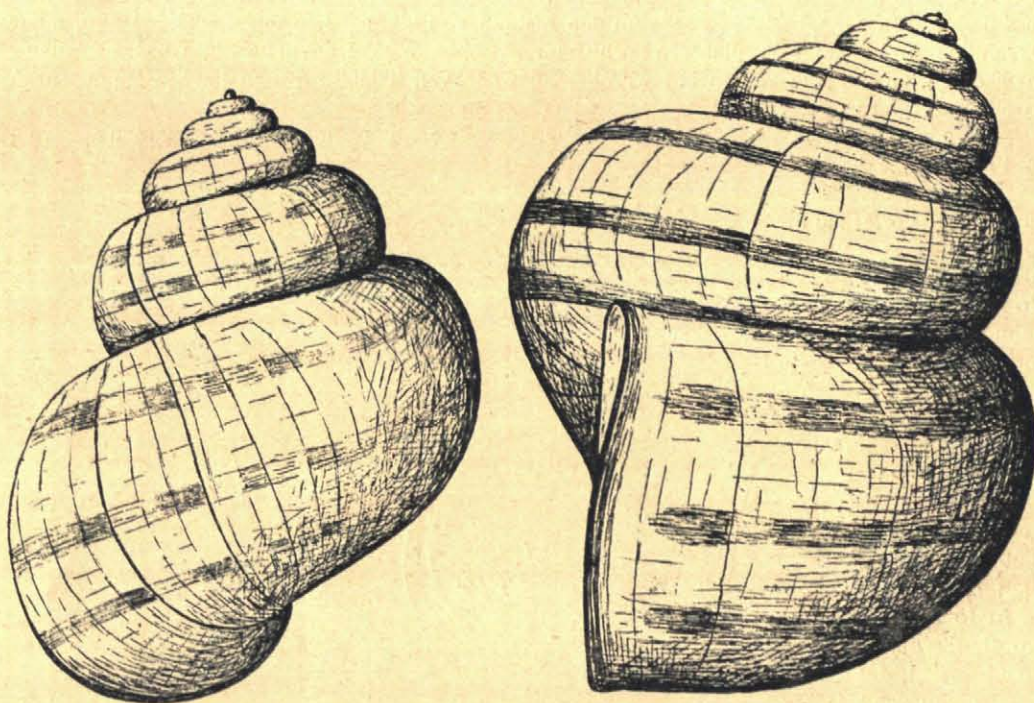

Fig. 2 en 3. *Paludina contacta* (Moquin-tandon), plm. 3 × vergroot.

liggen, dat de horen bedekt is, nl. met daaropgroeiende algen, en dan past de naam gelukkig bij uitstek aan de species, die hem nu draagt. Deze algenbedekking is zelfs van dien aard, dat verschillende schrijvers gemeend hebben, dat bij *P. contacta* niet de drie longitudinale lijnen of strepen aanwezig zijn, die den horen van *P. vivipara* versieren, en in welke zelfs een zeer duidelijk soortskenteken te vinden is, dat tot mijne verwondering nooit als zoodanig is aangevoerd geworden. Merkt men deze banden of lijnen met 1, 2 en 3, dan is bij *P. contacta* steeds de afstand tusschen 2 en 3 aanmerkelijk kleiner dan die tusschen 1 en 2, terwijl dit bij *vivipara* juist andersom is, of wel die afstanden even groot zijn. Maar dit is niet 'teenige soortverschil. Men noemt *P. contacta* in 't Hollandsch den »gedrongen« moerashoren. Inderdaad, de horen maakt den indruk, in elkaar gedrongen te zijn door verkorting van de Columella, den spil. Daardoor zijn de omgangen veel boller en de sutuur, d.i. de spiraallijn, volgens

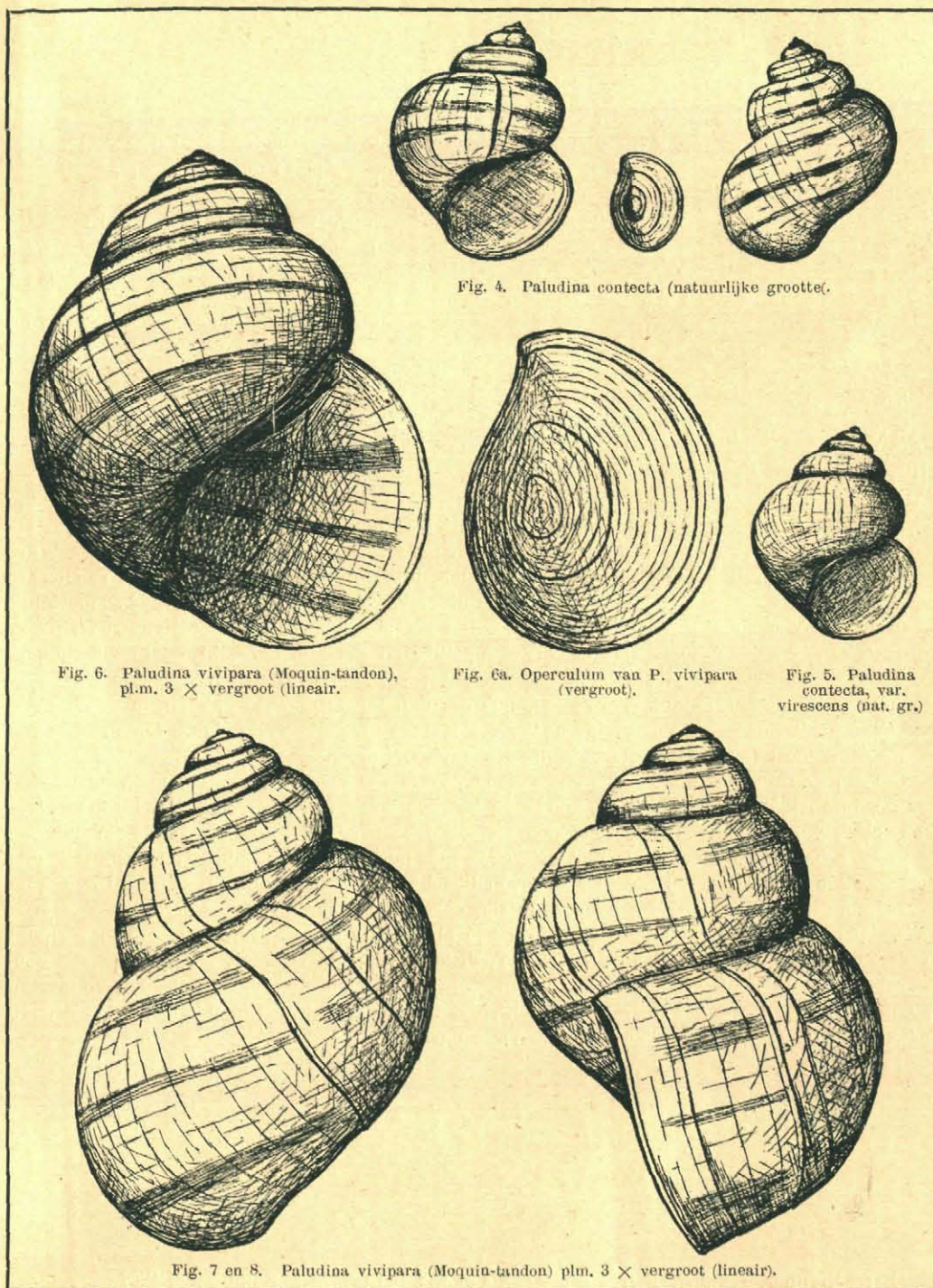

Fig. 4. *Paludina contecta* (natuurlijke grootte).

Fig. 6. *Paludina vivipara* (Moquin-landon), pl.m. 3 $\times$ vergroot (lineair).

Fig. 6a. Operculum van *P. vivipara* (ver groot).

Fig. 5. *Paludina contecta*, var. *virescens* (nat. gr.)

Fig. 7 en 8. *Paludina vivipara* (Moquin-landon) plm. 3 $\times$ vergroot (lineair).

welke die omgangen aan elkander grenzen veel scherper en dieper ingesneden. Toch bereikt *Contecta* eene lengte van meer dan 5, gewoonlijk 4 cM., dus is aanmerkelijk grooter dan *Vivipara*.

Algemeen zijn beide species in onze lage provincies. Evenwel prefereert de gedrongen horen het stilstaande, slijkige vijver- en slootwater, terwijl *Vivipara* den voorkeur geeft aan meer diepe vaarten en stroomende rivieren. Merkwaardig dat de laatste dan ook veel minder last heeft van opgroeiende algen: »Pierre qui roule n'amasse point de mousse«.

Moquin-Tandon trachtte in zijn: »Mollusques terrestres et fluviatiles de France« beide species af te beelden, doch de teekening van *Vivipara* viel niet goed uit en die van *Contecta* gelijkt veel meer op éerstgenoemde soort. Herklots in zijne »Weekdieren van Nederland« nam deze beide foutieve teekeningen onveranderd over en zoo is het ook niet kwalijk te nemen, dat in de volksuitgave van Brehm's leven der dieren op pag. 702 groote onjuistheden

te lezen staan. Met de dáár eerstbesproken en afgebeelde soort wordt bedoeld de gedrongen moerashoren (*Contecta*), met de tweede juist *P. vivipara*.

Terwijl Moquin-Tandon, en met hem La-meere, den horen van *P. contacta* »presque unicolore«, en dien van *Vivipara* »distinctement trifacée« noemt, beeldt juist Cuvier in zijn »Règne animal« *Contecta* af en noemt haar »la vivipare à bandes, *Paludina Vivipara*. Ware niet de beschrijving van Moquin-Tandon te duidelijk, dan zou inderdaad het raadsel moeilijk

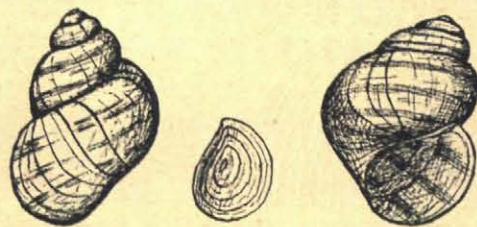

Fig. 9. *Paludina vivipara*
(natuurlijke, middelmatige grootte).

op te lossen zijn, hoe nu eigenlijk beide soorten heeten. Behalve het adjectivum »*Vivipara*« wordt ook »*Achatina*« soms als gemeenschappelijke soortnaam gebruikt, en bracht men in den loop der jaren deze trage slakken reeds tot niet minder dan 9 verschillende genera. Tenslotte ligt *Paludina contacta*, waarschijnlijk om den knoop door te hakken, in de collectie van Artis geëtiquetteerd als *Vivipara vera*, de ware levendbarende slak. Linnaeus kende slechts ééne soort (welke?) en noemde die *Helix vivipara*.

Omtrent de biologie dezer dieren en zoo ook hunne anatomie vindt men in de boeken zeer goede en juiste beschrijvingen, zoodat ik het overbodig acht, hier nog over uit te weiden. Evenwel zij van *P. contacta* nog eene kleine bijzonderheid vermeld. Zooals gezegd beschouwden sommige schrijvers de soort als niet of weinig gebandeerd. Dit is onjuist en schijnt slechts zoo, door de algenlaag, die het dier in leven bedekt. Door maceratie in water, of oplossing in verdunde kalium- of natrium hydroxyde zijn deze algen gemakkelijk te verwijderen, waarna blijkt, dat de 3 banden even fraai aanwezig zijn als bij *Vivipara*. Slechts zeer zelden vertoont de eerste streep neiging te verdwijnen. Toch komt er eene variëteit voor, die geheel eenkleurig en meer licht groengeel is, dus de purperen kleurstof, die de strepen vormt ten eenenmale mist. Deze ééncleurige variëteit, die ik tot nog toe uitsluitend in den Leidschen hortus aantrof, werd beschreven als Var. *Virescens*.¹⁾

Leiden.

W. C. VAN HEURN.

¹⁾ R. Rimmer, *Land- and freshwater-shells of the British Isles*. Edinburgh, 1907.